

บทที่ 6

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

6.1 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่มีศักยภาพสูงในการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

แหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่ผ่านการประเมินว่ามีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งที่มีศักยภาพสูง และปานกลาง พบว่าทุกแห่งมีปัญหาในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และการจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยวที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ สัมผัส และซึมซับคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถรองรับ การท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม โดยระยะแรกควรเร่งปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว และมีสิ่งที่จะต้องดำเนินการปรับปรุงเพิ่มเติมไม่มากนัก

แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดที่ได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่เสนอแนะเน้นการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากหน่วยงานที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวสามารถดำเนินการได้ทันที (ดังแสดงในตารางที่ 1-6.1 - 1-6.8)

ตารางที่ 1-6.1 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่มีศักยภาพสูง
ในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
1. วัดป่าคาราภิรมย์	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงลานจอดรถ ไม่ให้รถเข้าไปในส่วนต่างๆ ของวัด เนื่องจากถนนแคบมาก ยกเว้นรถฉุกเฉินและรถบริการ 3) ติดตั้งป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่างๆ ในวัด ไว้ใกล้กับลานจอดรถ 4) ปรับปรุงผิวทางเท้าให้เรียบ 5) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารต่างๆ 6) ติดตั้งป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว และสิ่งบริการในบริเวณใกล้เคียง 7) จัดให้มีที่นั่งพักตามได้ต้นไม้เพิ่มเติม
2. ชุมชนวัดเกต	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุในวัด 2) ติดตั้งป้ายบอกทางไปยังอาคารสถานที่ที่น่าสนใจในบริเวณใกล้เคียง 3) ปรับปรุงทางเท้าเชื่อมโยงจากวัดเกตไปสู่อาคารสถานที่ที่น่าสนใจ โดยเพิ่มความปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุ 4) ติดตั้งป้ายสื่อความหมาย อธิบายประวัติของอาคารสถานที่สำคัญ 5) ขอความร่วมมือจากเจ้าของอาคารสถานที่ให้ทำการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีและใช้เป็นที่ตั้งกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น ขายอาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึก เป็นต้น 6) ควบคุมความเร็วของรถบนถนนหน้าวัดเกต 7) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่มเติม
3. เวียงกุมกาม	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ ในสถานที่ต่างๆ 2) จัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบตามสถานที่ต่างๆ 3) ควบคุมความเร็วของรถบนถนนในเวียงกุมกาม เนื่องจากไม่มีทางเท้า 4) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่มเติม

ตารางที่ 1-6.1 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่มี
ศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับ
นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
4. วัดพระบรมธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มอีก 1 แห่ง ใกล้กับสถานที่จอด Cable Car ด้านบน 2) จัดทำป้ายบอกทางไปสู่ห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ แล้วติดตั้งไว้ให้เห็นชัดเจน 3) จัดให้มีที่นั่งพักสำหรับผู้สูงอายุระหว่างที่รอ Cable Car ผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องไปขึ้นเข้าคิวรอ แต่ควรนั่งพักรอ แล้วมีเจ้าหน้าที่จัดให้ผู้สูงอายุขึ้นก่อน
5. วัดสวนดอก	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งป้ายบอกทางไปสู่สถานที่สำคัญในวัด ไว้ที่ลานจอดรถ 3) ก่อสร้างทางเท้าริมถนน เนื่องจากปัจจุบัน ไม่มีทางเท้าและรถเข้ามาในวัดได้ 4) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสถานที่สำคัญ 5) เพิ่มป้ายสื่อข้อมูล
6. หอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่	<ol style="list-style-type: none"> 1) ติดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้นสู่อาคารและสำหรับขึ้นสู่อาคารชั้น 2 2) ปรับทัศนียภาพให้เป็นทางลาด ลดโอกาสที่จะสะดุด 3) ติดตั้งป้ายบอกทางไปห้องสุขา
7. พิพิธภัณฑ์พระตำหนักคาราภิรมย์	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุไว้นอกตัวอาคาร 2) ติดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้นสู่อาคารชั้น 2
8. วัดอุโมงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่สถานที่สำคัญ 3) ปรับปรุงถนนในวัดให้เรียบ ควบคุมความเร็วของรถ เพราะใช้ถนนเป็นทางเท้าด้วย 4) ก่อสร้างที่นั่งพักเพิ่มเติม 5) ติดตั้งป้ายสื่อความหมายเพิ่มเติม
9. วัดพระธาตุศรีจอมทอง	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้นสู่สถานที่สำคัญ 3) ติดตั้งป้ายสื่อความหมายเพิ่มเติม

ตารางที่ 1-6.1 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่มี
ศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับ
นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
10. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุไว้นอกตัวอาคาร 2) ติดตั้งราวบันไดในตัวอาคาร
11. วัดพระสิงห์	<ol style="list-style-type: none"> 1) ติดตั้งป้ายบอกทางไปสู่สถานที่สำคัญภายในวัด 2) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย 3) ติดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้นสู่สถานที่สำคัญ
12. วัดชัยมงคล	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดเพิ่มเติมที่ทางลงสู่ท่อน้ำ 3) เพิ่มเติมลูกกรงกันตกบนท่อน้ำ
13. วัดเจดีย์หลวง	<ol style="list-style-type: none"> 1) ปรับปรุงห้องสุขาโดยการติดตั้งราวสำหรับพยุงตัว 2) ติดตั้งป้ายแสดงที่ตั้งของสถานที่สำคัญในวัด 3) ติดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้นลงสถานที่สำคัญ 4) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
14. น้ำพุร้อนสันกำแพง	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) จัดระเบียบลานจอดรถหน้าแหล่งท่องเที่ยว 3) ติดตั้งราวกันตกบนสะพานข้ามลำน้ำ
15. สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์	<ol style="list-style-type: none"> 1) ติดตั้งราวบันได สำหรับขึ้น-ลงอาคารนิทรรศการ 2) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุเพิ่ม เนื่องจากสถานที่กว้างใหญ่มาก
16. วัดโลกโมฬี	<ol style="list-style-type: none"> 1) ติดตั้งป้ายบอกทางไปห้องสุขาให้เห็นชัดเจน
17. บ่อสร้าง	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าริมสองฟากถนน 3) ก่อสร้างทางลาดและราวบันได
18. น้ำตกแม่สา	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุไว้บริเวณร้านค้าข้างลานจอดรถ 2) ปรับปรุงทางเท้าให้เรียบ 3) ปรับปรุงราวกันตกให้แข็งแรง 4) ปรับปรุงน้ำตกชั้นแรกให้ปลอดภัย มีป้ายเตือน (แนะนำให้ผู้สูงอายุเข้าไปเพียงน้ำตกชั้นแรก) 5) เพิ่มที่นั่งพัก

ตารางที่ 1-6.1 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่มี
ศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับ
นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
19. ชุมชนวัวลาย	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ ในวัดศรีสุพรรณ และ วัดหมื่นสาร (ให้ผู้ที่มาเที่ยวถนนคนเดินใช้ด้วย) 2) เพิ่มป้ายสื่อความหมายในวัดศรีสุพรรณ 3) ปรับปรุงทางเท้าริมสองฟากถนนวัวลายให้เรียบ มีทางลาดที่ปลายทางเท้า สร้างหลังคาคลุมทางเท้าด้วยต้นไม้เลื้อยให้ร่มเงา
20. วัดศรีสุพรรณ	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงถนนในวัด เนื่องจากมีทั้งรถและคนใช้ร่วมกัน ถนนแคบ ไม่มีทางเท้า 3) เพิ่มป้ายบอกทางไปสถานที่สำคัญในวัด 4) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
21. สวนสัตว์เชียงใหม่	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าริมกรงสัตว์ให้เรียบ มีทางลาดที่ปลายทางเท้า 3) เพิ่มที่นั่งพักในตำแหน่งที่มองเห็นสัตว์
22. พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
23. อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) เพิ่มที่นั่งพัก
24. วัดเชียงใหม่	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้น-ลง สถานที่สำคัญ
25. อุทยานหลวงราชพฤกษ์	<ol style="list-style-type: none"> 1) จัดให้มีที่นั่งพักสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ
26. วัดเจ็ดยอด	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้า ใช้ทางลาดแทนบันได ก่อสร้างราวกันตก 3) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่ม 4) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
27. วัดคันแก้ว	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
28. บ้านแม่กำปอง	<ol style="list-style-type: none"> 1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าในหมู่บ้านให้เรียบและมีราวกันตกในบางตำแหน่ง 3) ปรับปรุงห้องพักในบ้านบางหลังสำหรับผู้สูงอายุ

ตารางที่ 1-6.1 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่มี
ศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับ
นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
29. ไน้ชาฟารี	ไม่มี
30. ห้วยตึงเฒ่า	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าให้เรียบ ไม่ลื่น มีราวพุงตัว (ในบางบริเวณ)
31. วัดลอยเคราะห์	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
32. บ้านถวาย	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งป้ายบอกทางไปห้องสุขา 3) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่มเติม
33. บ้านม้งคอยปุย	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ก่อสร้างที่นั่งพักบริเวณลานจอดรถ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมายอธิบายประวัติความเป็นมาของชาวม้ง
34. บ้านเหมืองกุง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่ม อาจจัดในบ้านที่ขายสินค้า เครื่องดื่ม 3) ก่อสร้างป้ายอธิบายประวัติของหมู่บ้าน
35. พิพิธภัณฑชาวเขา	ไม่มี
36. โบราณสถานเวียงท่ากาน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่ม 3) บำรุงรักษาห้องแสดงนิทรรศการให้อยู่ในสภาพที่ดีตลอดเวลา
37. อุทยานแห่งชาติคอยอ่างขาง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่ม 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
38. วัดถ้ำเชียงดาว	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดทางเข้าถ้ำ 3) สำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการเข้าไปสัมผัสบรรยากาศในถ้ำให้ ติดตั้งราวพุงตัวในช่วงสั้นๆ พร้อมจัดให้มีที่นั่งพัก
39. อุทยานแห่งชาติคอยฟ้าห่มปก	ไม่มี
40. วัดพระพุทธรบาทสี่รอย	ไม่แนะนำให้ผู้สูงอายุที่ไม่แข็งแรงเข้าไปเที่ยว ทางเข้าค่อนข้าง ลำบาก ไกล ไม่มีสิ่งบริการในแหล่งท่องเที่ยว เหมาะสมหรับ ผู้สูงอายุที่แข็งแรง ชอบผจญภัย

ตารางที่ 1-6.1 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ที่มี ศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับ นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
41. อุทยานแห่งชาติออบหลวง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเดินไม่ให้ลื่น มีราวกันตกในบางตำแหน่ง มีป้ายเตือน
42. วัดท่าตอน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
43. พิพิธภัณฑ์โรงงานหลวงที่ 1 (ฝาง)	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ก่อสร้างที่นั่งพักเพิ่ม 3) ปรับปรุงทางเท้าให้เรียบ
44. พระสถูปสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ก่อสร้างที่นั่งพักเพิ่ม 3) ปรับปรุงทางเท้าให้เรียบ
45. ปางช้างแม่ทะมาน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้า ก่อสร้างราวกันตกในบางบริเวณ มีป้ายเตือน
46. เขื่อนแม่งัด	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันได ราวกันตก และป้ายเตือน
47. น้ำพุร้อนโป่งเดือดป่าแป๋	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้า ติดตั้งราวกันตกในบางบริเวณ พร้อมป้ายเตือน
48. ศูนย์พัฒนาปิโตรเลียมภาคเหนือ กรมพลังงานทหาร	ไม่มี
49. อุทยานแห่งชาติออบขาน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้า ติดตั้งราวกันตกในบางบริเวณ ติดตั้งป้ายเตือน 3) ติดตั้งราวบันได
50. สวนสัมมนาธร แม่อายุ 8	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ

ตารางที่ 1-6.2 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
1. วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) แยกถนนสำหรับรถและทางเท้าสำหรับคนในวัด 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย 4) เพิ่มที่นั่งพัก 5) เพิ่มป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งบริการในบริเวณใกล้เคียง
2. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหริภุญไชย	1) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคาร
3. อนุสาวรีย์พระนางจามเทวี	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
4. วัดจามเทวี	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่มเติม 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
5. พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองหริภุญไชย	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้นสู่อาคาร
6. วัดพระยืน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าให้เรียบ ไม่ลื่น 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
7. วัดพระบาทห้วยต้ม	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
8. อุทยานแห่งชาติแม่ปิง	1) ก่อสร้างสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้า คิดตั้งรั้วกันตกในบางบริเวณ คิดตั้งป้ายเตือน
9. วัดพระพุทธรูปตากฟ้า	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้นสู่อาคารสำคัญ
10. วัดบ้านปาง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
11. วัดพระธาตุห้าดวง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
12. วัดคันแก้ว	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ

ตารางที่ 1-6.2 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
13. วัดเกาะกลาง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้า ให้เรียบ ไม่ลื่น 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
14. บ้านหนองเงือก	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุในวัด 2) ติดตั้งป้ายบอกทางไปแหล่งท่องเที่ยว ร้านขายสินค้า และบริการในบริเวณใกล้เคียง

ตารางที่ 1-6.3 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
1. ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มเติมในตำแหน่งต่างๆ 2) ปรับปรุงทางเท้าให้เรียบ ไม่ลื่น มีราวพุงตัวในตำแหน่งต่างๆ 3) ก่อสร้างทางลาด และติดตั้งราวบันได
2. วัดพระธาตุลำปางหลวง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุทั้งในบริเวณลานจอดรถ และในวัด 2) ติดตั้งราวบันได บนทางขึ้นสู่วัดและตามบันไดต่างๆ ในวัด
3. บ้านเสานัก	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันได
4. วัดศรีชุม	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
5. วัดปงสนุก	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
6. วัดพระแก้วดอนเต้า	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย

ตารางที่ 1-6.3 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดลำปางที่มีศักยภาพ
สูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยว
ผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
7. วัดเจดีย์ขาว	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
8. วัดไหล่หินหลวง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
9. วัดพระธาตุดอยมูม	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
10. เขื่อนกิ่วลม	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
11. สุสานไตรลักษณ์	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
12. วัดปางกอก	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
13. ตลาดทุ่งเกวียน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
14. น้ำพุร้อนแจ้ซ้อน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายเตือน

ตารางที่ 1-6.4 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพะเยาที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
1. กว๊านพะเยา	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มเติม ข้างห้องสุขาที่มีอยู่แล้ว และบริเวณใกล้ท่าเรือ
2. หอวัฒนธรรมนิทัศน์	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุข้างลานจอดรถ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่ชั้น 2
3. วัดศรีโคมคำ	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารต่างๆ
4. วัดลี	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
5. วัดอนาลโย	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ

ตารางที่ 1-6.5 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
1. วัดพระแก้ว	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดสำหรับขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
2. วัดร่องขุน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
3. เมืองโบราณเชียงแสน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ในวัดต่างๆ และในบริเวณที่ว่าการอำเภอ 2) ปรับปรุงทางเท้าให้เรียบ ก่อสร้างทางลาดที่ปลายทางเท้า 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย
4. คอยดุง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุในตำแหน่งต่างๆ 2) ปรับปรุงทางเท้า ก่อสร้างทางลาดที่ปลายทางเท้า
5. วัดพระสิงห์	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) เพิ่มป้ายสื่อความหมาย

**ตารางที่ 1-6.5 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงรายที่มี
ศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับ
นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ**

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
6. คอยแม่สลอง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุในตำแหน่งต่างๆ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) ปรับปรุงทางเท้า ก่อสร้างทางลาดที่ปลายทางเท้า 4) เพิ่มศาลาสำหรับนั่งพักตามริมถนน โดยเฉพาะที่มองเห็นวิวสวยงาม
7. วัดกลางเวียง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
8. พิพิธภัณฑ์ห่อฝิ่น	1) เพิ่มห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุที่ลานจอดรถ 2) คิดตั้งราวบันไดตามบันไดต่างๆ
9. วัดพระธาตุผางา	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) ปรับปรุงทางเท้า ก่อสร้างทางลาดที่ปลายทางเท้า
10. วัดพระธาตุจอมกิตติ	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
11. วัดพระธาตุคอกยเวา	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
12. วัดพระธาตุภูเข้า	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
13. บ้านสิลปินถวัลย์	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ

**ตารางที่ 1-6.6 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีศักยภาพ
สูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ**

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
1. วัดจองกลาง – วัดจองคำ	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) คิดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
2. ถ้ำปลา	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าให้เรียบ ลดโอกาสที่จะสะดุด 3) คิดตั้งราวกันตกบนสะพานไม้ 4) ปรับบันไดให้เป็นทางลาด คิดตั้งราวพุงตัว

ตารางที่ 1-6.6 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มี
ศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับ
นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
3. บ่อน้ำร้อนท่าปาย	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงสะพานข้ามลำน้ำไปห้องสุขาให้มั่นคง มีราวกันตก 3) ปรับปรุงทางเท้า ไม่ให้ลื่น มีราวพุงตัว
4. วัดพระธาตุดอยกองมู	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
5. วัดกลาง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
6. บ้านสันติชล	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
7. พิพิธภัณฑ์ชุมชนแม่สะเรียง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่ชั้น 2
8. ถ้ำลอด	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ก่อสร้างราวพุงตัวและราวกันตกในบางตำแหน่ง หมายเหตุ: ไม่แนะนำให้ผู้สูงอายุที่ไม่แข็งแรงเข้าไปเที่ยว เนื่องจากทางเดินขรุขระและมีค
9. วัดน้ำฮู	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้น-ลง อาคารสำคัญ
10. วัดจองสูง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้น-ลง อาคารสำคัญ
11. ปางอุ๋ง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเดิน ไม่ให้ลื่น ติดตั้งราวกันตกในบางตำแหน่ง 3) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่มเติม
12. วัดพระธาตุดอยจอมแจ้ง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้น-ลง อาคารสำคัญ
13. อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุในตำแหน่งต่างๆ 2) ปรับปรุงทางเท้าไม่ให้ลื่น 3) ติดตั้งราวกันตก และราวพุงตัว 4) จัดให้มีที่นั่งพักเพิ่มเติม
14. วัดพระธาตุดอยแม่เย็น	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ 3) จัดให้มีที่นั่งพักชมวิว

ตารางที่ 1-6.6 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
15. บ้านห้วยเสือเฒ่า	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าใหม่ให้ลื่น 3) ปรับปรุงสะพานข้ามลำห้วยให้แข็งแรง มีราวกันตก
16. พิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานไทย-ญี่ปุ่น	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
17. วัดป่าขาม	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ดัดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
18. ถ้ำแก้วโกมล	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ หมายเหตุ: ไม่สะดวกสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่แข็งแรง
19. ทุ่งบัวตองคอยแม่อุคอ	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ

ตารางที่ 1-6.7 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดแพร่ที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
1. วัดพระธาตุช่อแฮ	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุบริเวณลานจอดรถด้านล่าง
2. คุ้มเจ้าหลวง	1) ดัดตั้งราวบันได
3. บ้านวงศ์บุรี	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุนอกตัวบ้าน
4. วัดพระบาทมิ่งเมือง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
5. วัดจอมสวรรค์	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
6. วัดพระนอน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ดัดตั้งราวบันไดขึ้น-ลง อาคารสำคัญ
7. วัดหลวง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ดัดตั้งราวบันไดขึ้น-ลง อาคารสำคัญ
8. แวะเมืองผี	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าที่จะเดินขึ้นไปชมแพะเมืองผี ไม่ให้ขรุขระ มีราวข้างบันได มีราวจับพยุงตัว และราวกันตก 3) ปรับปรุงป้ายสื่อความหมาย 4) เพิ่มที่นั่งพักชมแพะเมืองผี

ตารางที่ 1-6.7 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดแพร่ที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
9. บ้านทุ่งไธสง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ปรับปรุงทางเท้าริมสองฟากถนนให้นักท่องเที่ยวเลือกซื้อเสื้อผ้า โดยก่อสร้างทางลาดที่ปลายทางเท้า
10. วัดพระธาตุดอยมแจ่ม	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ

ตารางที่ 1-6.8 แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดน่านที่มีศักยภาพสูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
1. วัดภูมินทร์	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่พระวิหาร
2. วัดพระธาตุแช่แห้ง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดตามบันไดต่างๆ
3. วัดพระธาตุช้างค้ำ	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ก่อสร้างทางลาดจากทางเท้าลงสู่ถนน 3) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญต่างๆ
4. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
5. วัดพญาภู	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
6. คุ่มข้าวสุก	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
7. วัดหัวข่วง	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
8. วัดมิ่งเมือง	1) ปรับปรุงห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
9. วัดสวนตาล	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
10. แหล่งโบราณคดีบ่อสวก	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ
11. อุทยานแห่งชาติศรีน่าน (ผาชู๊)	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดตามบันไดต่างๆ หมายเหตุ: การเดินทางลำบาก ไกล ไม่แนะนำให้ผู้สูงอายุที่ไม่สนใจธรรมชาติมาๆ เข้าไปเที่ยว
12. วัดพญาวัด	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ

ตารางที่ 1-6.8 (ต่อ) แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดน่านที่มีศักยภาพ
สูงในการรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยว
ผู้สูงอายุ

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	แนวทางการปรับปรุงและพัฒนา
13. วัดพระธาตุเขาน้อย	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ 2) ติดตั้งราวบันไดขึ้นสู่อาคารสำคัญ
14. เสาดินนาน้อย	1) ก่อสร้างห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุ หมายเหตุ: ระยะทางค่อนข้างไกล แหล่งท่องเที่ยวมีลักษณะคล้าย แพะเมืองผี ของจังหวัดแพร่

6.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุแต่ละประเภท

6.2.1 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนา แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้สูงอายุนิยมท่องเที่ยวมากที่สุด และทุกจังหวัดในภาคเหนือตอนบนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทนี้เป็นจำนวนมากแต่ศาสนสถานที่สำคัญและมีความโดดเด่นในภาคเหนือตอนบนเกือบทั้งหมดเป็นศาสนสถานในศาสนาพุทธ ซึ่งการที่พื้นที่ภาคเหนือตอนบนเป็นแหล่งอารยธรรมล้านนาทำให้วัดในภาคเหนือตอนบนเป็นที่รวมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุจำนวนมาก นอกจากนี้ การก่อสร้างวัดตามคติของชาวล้านนายังมีแบบแผนที่เป็นเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมโดยมีการสร้างเจดีย์ไว้หลังพระวิหารฯ อาคารสำคัญทางศาสนาในภาคเหนือตอนบนล้วนแสดงให้เห็นถึงลักษณะสถาปัตยกรรมล้านนาที่สวยงามและทรงคุณค่าต่อการศึกษา ขณะที่วัดในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีรูปแบบและเอกลักษณ์เฉพาะของสถาปัตยกรรมไทใหญ่ และองค์ประกอบที่สำคัญวัดส่วนใหญ่ คือ การมีสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่สงบ ร่มรื่นทำให้เกิดความผ่อนคลายทางจิตใจ วัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ

ผลการสำรวจและประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2553 พบว่า วัดที่ได้รับการประเมินว่ามีศักยภาพสูงในการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการเข้าถึงสะดวก ตั้งอยู่ในตัวเมืองหรือใกล้ตัวเมือง มีสิ่งบริการและอำนวยความสะดวกที่ดี อย่างไรก็ตามพบว่า ทุกแห่งยังมีปัญหาในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ สิ่งบริการที่มีอยู่ไม่ได้

มาตรฐาน หรือไม่มีความปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุที่ใช้บริการ นอกจากนี้แล้วในด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ยังไม่ได้มีการจัดการที่ดีทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมไม่สามารถเรียนรู้ สัมผัส และซึมซับคุณค่าของสถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในวัดได้เท่าที่ควร ซึ่งจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุได้อย่างเหมาะสม แต่การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทหน้าที่หลักของวัดในการเป็นสถานที่พักของพระสงฆ์ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์และประชาชน โดยจะต้องไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งกับบทบาทหน้าที่ของวัดหรือลดบทบาทหน้าที่หลักของวัด รวมทั้งไม่ไปลดทอนคุณค่าและความงดงามของศาสนาสถาน โบราณสถาน ในวัด

แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนาเพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับผู้สูงอายุ มีดังนี้

1) แนวทางการปรับปรุงด้านการเดินทางเข้าถึง ประกอบด้วย การปรับปรุงสิ่งต่างๆ ดังนี้

- ติดตั้งป้ายบอกทางทั้งบนถนนสายหลักและถนนสายรอง โดยให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม เห็นได้ชัดเจน และไม่บดบังการจราจรรวมทั้งไม่ตั้งกีดขวางทางเท้า ทั้งนี้ป้ายที่จัดทำควรมีขนาดและสีที่เป็นสากล มีข้อมูลแสดงระยะทาง แสดงสัญลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด แสดงชื่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ติดตั้งป้ายบอกสภาพเส้นทาง และป้ายเตือนผู้ใช้รถ โดยใช้สัญลักษณ์สากล ในตำแหน่งที่เหมาะสม
- ติดตั้งป้ายบอกที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในตำแหน่งที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเห็นได้ง่าย เช่น บริเวณลานจอดรถ ร้านค้า สถานีบริการเชื้อเพลิงฯ
- เพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางเข้าถึงวัดสำคัญให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เตรียมตัวสำหรับการเดินทางอย่างเหมาะสม ทั้งในเอกสารและอินเตอร์เน็ตที่เผยแพร่โดยองค์กรต่างๆ
- สนับสนุนให้มีบริการเดินรถโดยสารสาธารณะไปสู่วัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ และชุมชนข้างเคียง

2) แนวทางการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย การปรับปรุงสิ่งต่างๆ ดังนี้

- กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินในวัด เพื่อให้สามารถจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในวัดได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดบาทหน้าหลักของวัดถูกรบกวนจากกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยสิ่งแรกที่ควรทำคือ กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในวัด โดยจำแนกออกตามบาทหน้าหลักของแต่ละเขตออกเป็น 3 เขต ดังนี้
 - เขตสังฆาวาส ทำหน้าที่หลักเป็นที่พักอาศัยของพระสงฆ์ เป็นเขตที่สงบ ร่มรื่น ให้ความสำคัญเป็นส่วนตัว อยู่ห่างจากถนนใหญ่ อาคารที่ตั้งอยู่ในเขตสังฆาวาส คือ กุฏิพระ ดังนั้น เขตสังฆาวาสจึงเป็นเขตที่ไม่ควรให้นักท่องเที่ยวเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือส่งเสียงดัง
 - เขตพุทธาวาส เป็นพื้นที่ที่ใช้สำหรับประกอบศาสนกิจร่วมกันระหว่างพระสงฆ์และประชาชน อาคารสำคัญที่ตั้งอยู่ในเขตพุทธาวาสคือ วิหาร และอุโบสถ โดยทั่วไป เขตพุทธาวาสจะตั้งอยู่ระหว่างเขตสังฆาวาสและเขตบริการชุมชน
 - เขตบริการชุมชน เป็นเขตที่ใช้ประกอบกิจกรรมของชุมชน เช่น จัดงานประเพณีหรือเทศกาลต่างๆ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นลานจอดรถ เป็นที่ตั้งสถานศึกษา เป็นที่ตั้งกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่างๆ รวมถึงที่ตั้งร้านอาหาร เครื่องดื่ม ของที่ระลึกๆ เขตบริการชุมชนควรอยู่ห่างจากเขตสังฆาวาส เพราะเป็นพื้นที่ที่มีคนพลุกพล่าน จึงอาจมีเสียงดัง โดยควรจะต้องอยู่ใกล้ถนน ใกล้ทางเข้าออก
- แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เห็นชัดเจน ทั้งนี้อาจใช้แนวถนน ทางเท้า ร่องน้ำ พุ่มไม้ หรือรั้วเตี้ยๆ พร้อมทั้งติดป้ายระบุชื่อเขตและอธิบายหน้าที่ของเขตต่างๆ ทั้งเขตสังฆาวาส เขตพุทธาวาส และเขตบริการชุมชน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาใช้บริการได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมการปฏิบัติในเขตวัด
- ขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวให้แต่งตัวและประพฤติปฏิบัติตัวให้เหมาะสมเมื่อเข้ามาชมอาคารต่างๆ ในวัด รวมทั้งชม โบราณสถาน โบราณวัตถุ
- ปรับปรุงที่จอดรถ ผลการสำรวจพบว่า แม้ว่าวัดทุกแห่งจะได้จัดให้มีพื้นที่จอดรถ แต่สภาพการจัดการยังไม่เหมาะสมกับการใช้บริการของผู้สูงอายุและผู้พิการ และวัดจำนวนมาก ไม่ได้ทำเครื่องหมายหรือลูกศรบอกทางเข้าออกจากที่จอดรถ ไม่ได้

จัดทำป้ายแสดงที่จอดรถ ไม่ได้ตีช่องจราจร ไม่มีการจัดระเบียบการจอดรถ ไม่มีการแบ่งพื้นที่สำหรับจอดรถประเภทต่างๆ จึงควรจะมีการปรับปรุง ดังนี้

- จัดพื้นที่สำหรับจอดรถไว้นอกวัด แต่ถ้าจำเป็นต้องอยู่ในวัดควรอยู่ห่างจากโบราณสถาน ใกล้เคียงเข้าออก อยู่ในเขตพื้นที่บริการชุมชน และ ทั้งนี้เพื่อลดปริมาณรถที่จะเข้ามาในวัด ลดมลภาวะทางอากาศ ลดความสั่นสะเทือนจากการเคลื่อนที่ของรถที่จะเร่งทำลายโบราณสถาน ลดเสียงดังในวัด ลดโอกาสที่มummongที่สวยงามของวัดจะถูกทำลาย และลดโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุ
 - จัดให้มีพื้นที่สำหรับจอดรถของผู้พิการ และผู้สูงอายุตามมาตรฐานสากล เช่น มีพื้นที่ว่างข้างรถพอจะให้ผู้ใช้ Wheel Chair ขึ้นลงจากรถได้ มีทางลาดจากพื้นของที่จอดรถขึ้นลงสู่ทางเท้า เป็นต้น มีการตีเส้นแบ่งช่องสำหรับจอดรถ
 - ถ้ามีพื้นที่ขนาดใหญ่เพียงพอ ควรแบ่งพื้นที่สำหรับจอดรถขนาดต่างๆ เช่น รถนำเที่ยวขนาดใหญ่ รถยนต์ทั่วไป รถจักรยานยนต์ และรถจักรยาน เป็นต้น
 - จัดทำป้ายแสดงที่จอดรถ แสดงเครื่องหมายหรือลูกศรบอกทางเข้าออกจากลานจอดรถ
- จัดทำป้ายแสดงผังบริเวณ (แสดงที่ตั้งสถานที่สำคัญและสิ่งบริการในวัด) และป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งของสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ที่ตั้งศูนย์ข้อมูล สิ่งที่ต้องไปชม ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา โดยติดตั้งป้ายไว้ใกล้ลานจอดรถ
- จัดทำป้ายสื่อความหมายและเอกสารแสดงข้อมูลสถานที่ เช่น ประวัติวัด ประวัติของโบราณสถาน ลักษณะเด่นของโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยควรเลือกใช้ขนาดตัวอักษรและสีในป้ายให้เห็นได้ง่ายไม่ต้องเปลี่ยนแว่นตาเพื่อความสะดวกแก่ผู้สูงอายุซึ่งมักมีปัญหาสายตา และที่ตั้งป้ายควรมีพื้นที่ให้ยืนอ่านได้สะดวก ไม่ตั้งอยู่ริมถนนเพราะอาจเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ควรมีหลังคา สำหรับวัดสำคัญอาจมีศูนย์ข้อมูล พิพิธภัณฑ์หรืออาคารนิทรรศการจัดแสดง โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่รวบรวมไว้โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ มีป้ายสื่อความหมาย หรือมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลหรือตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยว

- ถนนภายในวัดควรติดตั้งอุปกรณ์ชะลอความเร็วของรถ เพื่อลดโอกาสการเกิดอุบัติเหตุ ลดปัญหาเสียง ลดปัญหามลภาวะ ลดความสั่นสะเทือน สำหรับวัดที่ใช้ถนนเป็นทางเท้าด้วย จะต้องมีป้ายเตือนผู้ใช้รถใช้ถนน
- ทางเท้าในวัด วัดที่มีพื้นที่ขนาดเล็กมักจะไม่มีทางเท้าแยกจากถนน โดยให้ถนนเป็นทางเดินรถและทางเท้าร่วมกัน ซึ่งจำเป็นต้องจัดให้มีป้ายเตือนผู้ใช้รถใช้ถนน สำหรับวัดที่มีการจัดทำทางเท้าแยกจากถนน ทางเท้าที่จัดทำควรมีพื้นเรียบแต่มีสภาพคล้ายหลังเต่า เพื่อไม่ให้น้ำขัง พื้นผิวไม่ลื่น หากมีการจัดทำร่องระบายน้ำริมทางเท้าจะต้องจัดทำฝารอบเพื่อกันผู้สูงอายุและผู้ใช้ทางเท้าตกลงไปหรือสะดุดล้มลงไปนร่องระบาย
- จัดทำทางลาดและราวพุงตัวสำหรับผู้สูงอายุและผู้ใช้รถเข็นสำหรับการขึ้นสูง อาคารแทนการใช้บันได ทั้งนี้ควรจัดทำให้ได้มาตรฐาน คือ อัตราส่วน 1:12 เนื่องจากพบว่า การก่อสร้างทางลาดของวัดส่วนใหญ่ไม่ได้มาตรฐานซึ่งอาจเป็นเพราะมีพื้นที่ไม่เพียงพอ เพราะต้องใช้ระยะทางยาวมาก
- การติดตั้งราวบันไดโลหะ (สแตนเลส) ซึ่งวัดหลายแห่งได้ทำการติดตั้งเพื่ออำนวยความสะดวกและสร้างความปลอดภัยให้แก่ผู้สูงอายุ ทั้งนี้การที่เลือกใช้บันไดโลหะ (สแตนเลส) อาจเป็นเพราะติดตั้งง่าย แข็งแรง ราคาไม่แพง และทำความสะอาดง่าย แต่ก็มีข้อเสีย คือ ลื่น สะทอนแสงแดด และร้อนมากเมื่อโดนแดดเผา และลดคุณค่าความงามของโบราณสถาน ซึ่งอาจแก้ปัญหาโดยการ ใช้แผ่นพลาสติกหุ้มราวโลหะเพื่อไม่ให้ลื่น ไม่ให้สะท้อนแสง โดยเลือกสีที่กลมกลืนกับบันได
- รถบริการนำเที่ยววัด วัดที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่อาจจัดให้มีรถบริการนำเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ เช่น รถไฟฟ้าขนาดเล็ก หรือมีบริการ Wheel Chair
- มัคคุเทศก์ท้องถิ่น วัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ควรจัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่นำนักท่องเที่ยวเข้าชมสถานที่สำคัญหรือสิ่งที่น่าสนใจ รวมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอาจจะเป็นพระสงฆ์ สามเณร เด็กนักเรียนหรือผู้สูงอายุในชุมชนที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้ทำหน้าที่ให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- ห้องสุขา วัดส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดทำห้องสุขาเฉพาะผู้สูงอายุและผู้พิการ ซึ่งควรจะได้มีการปรับปรุงห้องสุขาที่ตั้งอยู่ใกล้ทางเข้าออกให้มีขนาดกว้างขวางและจัด

ทำทางลาดเพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้พิการนำ Wheel Chair เข้าไปได้ ติดตั้งเครื่อง
สุขภัณฑ์ในตำแหน่งที่ผู้ใช้ Wheel Chair จะใช้ได้โดยสะดวกติดตั้งราวสำหรับพยุง
ตัวในห้องสุขา รวมทั้งจัดทำป้ายบอกทางไปยังห้องสุขาและติดตั้งไว้ในตำแหน่งที่
เห็นได้ชัดเจน

- ที่นั่งพัก ควรจัดให้มีที่นั่งพักในพื้นที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น อยู่ได้ร่มเงาต้นไม้
สามารถมองเห็น โบราณสถานและสภาพแวดล้อมที่สวยงาม
- ร้านอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก รวมถึงสถานที่จำหน่าย
ดอกไม้รูปเทียน และวัตถุมงคล ควรออกแบบก่อสร้างให้มีรูปร่างลักษณะที่
สอดคล้องกับอาคารสำคัญในวัดรวมทั้งเลือกใช้วัสดุและสีที่ไม่ทำให้เกิดความ
ขัดแย้งกับลักษณะสถาปัตยกรรมและโบราณสถานสำคัญของวัด โดยควรตั้งอยู่ใน
เขตการบริการชุมชนหรือห่างจากเขตสังฆาวาส
- วัดไม่ควรจัดให้มีที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวเพราะรบกวนการปฏิบัติธรรมของ
พระสงฆ์ เกิดเสียงดังและความไม่สงบในเวลากลางคืน เป็นการทำลายบทบาท
หน้าที่หลักของวัด
- การจัดการขยะ วัดส่วนใหญ่จะมีพระสงฆ์และสามเณรทำหน้าที่เก็บกวาดทำความสะอาด
สะอาดซึ่งเป็นภาระที่ต้องใช้เวลามาก ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจต้อง
เข้ามาช่วยรับภาระนี้ โดยการจัดหาถังรองรับขยะให้เพียงพอและมีรถขยะมาขน
ขยะไปกำจัด
- การรักษาความปลอดภัย วัดส่วนใหญ่ไม่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำ จึง
ควรจัดอบรมผู้ประกอบการในวัดให้มีความรู้เรื่องการรักษาความปลอดภัยเพื่อ
จะได้ช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวในเวลาจำเป็น รวมทั้งจัดให้มี
สายตรวจของตำรวจเข้ามาในวัดเป็นประจำ
- ห้องปฐมพยาบาล วัดหลายแห่งมีผู้ยาสามัญประจำบ้าน แต่ส่วนใหญ่ไม่มีห้องปฐม
พยาบาลเป็นการเฉพาะ ดังนั้น วัดที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว
สำหรับผู้สูงอายุ จึงควรจัดอบรมพระสงฆ์ สามเณร เจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการ
ในวัดให้มีความรู้เรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้นสำหรับผู้สูงอายุและสามารถ
ประสานงานกับหน่วยพยาบาลเพื่อส่งต่อไปรับการรักษาได้อย่างถูกต้อง

- แสงสว่างและดวงไฟฟ้าสาธารณะ ควรปรับปรุงระบบการเดินสายไฟ การติดตั้งแสงสว่าง และ โคมไฟให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดความปลอดภัย และไม่ทำลายความสวยงามของวัด

3) **แนวทางการปรับปรุงคุณค่าของวัด** วัดส่วนใหญ่ในภาคเหนือตอนบนมีความคุณค่าและความสำคัญทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะสถาปัตยกรรม ฯลฯ แต่ยังคงขาดการจัดการเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัส เรียนรู้ และซึมซับคุณค่าที่มีอยู่ในวัด ทำให้ผลการสำรวจและประเมินศักยภาพ พบว่า ค่าคะแนนด้านคุณค่าค่อนข้างต่ำ ซึ่งควรจะต้องเร่งปรับปรุงแก้ไขทั้งนี้โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการปรับปรุง ดังนี้

- จัดทำป้ายสื่อความหมายและเอกสารแสดงข้อมูลสถานที่ เช่น ประวัติวัด ประวัติของโบราณสถาน ลักษณะเด่นของโบราณสถาน โบราณวัตถุ
- จัดทำพิพิธภัณฑหรืออาคารนิทรรศการเพื่อจัดแสดง โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่รวบรวมไว้โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ มีป้ายแสดงข้อมูล หรือมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ให้บริการจำหน่ายและสอนนักท่องเที่ยวด้านการทำอาหาร การดูแลสุขภาพ การทำผลิตภัณฑ์ด้วยวัสดุและภูมิปัญญาของท้องถิ่น (เช่น เครื่องแกะสลัก ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา) รวมถึงร่วมจัดกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่แหล่งท่องเที่ยวแล้วยังเป็นการเผยแพร่ อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย

4) **ด้านสิ่งบริการการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง** วัดที่ตั้งอยู่ในศูนย์กลางการบริการการท่องเที่ยวหรืออยู่ใกล้เคียงแหล่งบริการการท่องเที่ยวมักจะได้รับค่านิยมในการเดินทางไปเยี่ยมชม และใช้เวลาในการเยี่ยมชมนานขึ้น ดังนั้น สิ่งที่ควรจัดทำคือ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ของสิ่งบริการการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในบริเวณใกล้เคียงและเผยแพร่ให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความมั่นใจให้การเยี่ยมชมและใช้เวลาท่องเที่ยว

5) **แนวทางการบริหารจัดการ** การบริหารจัดการภายในวัดมีเจ้าอาวาสและคณะกรรมการพัฒนาวัดทำหน้าที่รับผิดชอบ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทำหน้าที่ดูแลการบริหารจัดการและหากเป็นวัดที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานจะมีกรมศิลปากรทำหน้าที่ดูแลโบราณสถาน และ โบราณวัตถุในวัด นอกจากนี้ วัดบางแห่งยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่คอยสนับสนุนด้านการเงินและการก่อสร้าง ดังนั้น จึงควรที่จะจัดให้มีการฝึกอบรมและดู

งานเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งเจ้าอาวาส พระสงฆ์ คณะกรรมการพัฒนาวัด เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานจัดการการท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการอนุรักษ์และพัฒนาวัดให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและ และก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน

6) แนวทางการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการตลาด ควรดำเนินงาน ดังนี้

- สำรวจลักษณะเด่นของวัด และชุมชนข้างเคียง เพื่อนำมาเป็นจุดประชาสัมพันธ์ที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสูงอายุเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว
- จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นประจำทุกปี โดยดำเนินการร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง หรือบนเส้นทางเดียวกันหรือมีเรื่องราวสัมพันธ์กัน เพื่อเพิ่มแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว
- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์วัดในเอกสารการท่องเที่ยวที่จัดทำโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หรือ องค์กรอื่นๆ รวมทั้งทางอินเทอร์เน็ต
- จัดนิทรรศการหรือการแสดงเกี่ยวกับผู้สูงอายุในเทศกาลหรือโอกาสสำคัญของผู้สูงอายุ
- จัดให้มีส่วนลดพิเศษสำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

6.2.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ สภาพภูมิประเทศของภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่ประกอบด้วยภูเขาและป่าไม้ จึงมีทิวทัศน์ที่งดงาม มีอากาศเย็นสบาย มีทรัพยากรธรรมชาติมากมายที่สามารถใช้เป็นวัตถุดิบในการท่องเที่ยว อาทิ น้ำตก น้ำพุร้อน พันธุ์ไม้ และดอกไม้ที่หายากและแตกต่างจากภาคอื่นๆ ของประเทศ นอกจากนี้ ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นเลียนแบบธรรมชาติอีกเป็นจำนวนมาก เช่น รีสอร์ท สวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์¹ ซึ่งนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่ชื่นชอบเป็นอันดับหนึ่ง คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ¹ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติส่งผลดีต่อสภาพร่างกายและจิตใจของ

¹ ผลการสำรวจพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวสูงอายุ, อ้างแล้ว

ผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม อุปสรรคและข้อจำกัดของแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติในภาคเหนือตอนบน ก็คือที่ตั้งซึ่งส่วนใหญ่อยู่บนภูเขา เส้นทางเข้าสู่พื้นที่มีสภาพคดเคี้ยว สูงชัน อยู่ไกลจากเมืองใหญ่หรือศูนย์กลางของสิ่งบริการการท่องเที่ยว เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และสถานพยาบาล เป็นต้น ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวของผู้สูงอายุไม่ได้รับความสะดวกสบายเท่าที่ควรหรืออาจส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและปัญหาสุขภาพ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติเพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบ Slow Tourism สำหรับผู้สูงอายุ จึงควรดำเนินการ ดังนี้

1) แนวทางการปรับปรุงด้านการเดินทางเข้าถึง การปรับปรุงและพัฒนาเพื่อเพิ่มความสะดวก สบาย และความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวสูงอายุในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติในภาคเหนือตอนบน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- ปรับปรุงป้ายแสดงข้อมูลเส้นทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ระยะทาง และจุดแวะพักบนเส้นทาง โดยมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ติดตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสม เห็นได้ชัดเจน และไม่บดบังการจราจรรวมทั้งไม่ตั้งกีดขวางทางเท้า ทั้งนี้ป้ายที่จัดทำควรมีขนาดและสีที่เป็นสากล
- ปรับปรุงสภาพเส้นทางเพื่อเพิ่มความสะดวก และปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มความสวยงามบนสองฟากเส้นทาง
- ปรับปรุงสถานที่แวะพักระหว่างทาง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ มักจะตั้งอยู่ห่างไกลจากตัวเมืองและมีสภาพเส้นทางที่คดเคี้ยว ขึ้น-ลงตามไหล่เขา ซึ่งจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวสูงอายุเกิดความเหนื่อยล้า หรือเวียนศีรษะ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีสถานที่แวะพักบนเส้นทาง โดยจุดแวะพักควรมีบริการต่างๆ อาทิ ห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ร้านขายเครื่องดื่ม และโทรศัพท์สาธารณะ
- เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้จัดการเดินทางของผู้สูงอายุสามารถจัดเตรียมการเดินทางได้อย่างเหมาะสม

2) แนวทางการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เป้าหมายหลักของการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว คือ การเพิ่มความความสะดวกสบายและปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ รวมทั้งเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ขณะเดียวกันการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวก็จะต้อง

เป็นไปเพื่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติให้มีความยั่งยืน โดยแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาควรดำเนินการ ดังนี้

- กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อให้สามารถปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกได้อย่างเหมาะสม โดยแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

- เขตสงวน แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติที่มีคุณค่าด้านระบบนิเวศจำเป็นต้องได้รับการสงวนรักษาความเป็นธรรมชาติไว้ให้มากที่สุดโดยไม่ให้ถูกรบกวนหรือถูกรบกวนน้อยที่สุด การเข้าไปเยี่ยมชมในพื้นที่เขตสงวนจะต้องได้รับการอนุญาตและเข้าไปเพื่อการศึกษาเป็นหลัก ดังนั้น ในเขตสงวนจะมีการควบคุมอย่างเข้มงวด โดยจะไม่จัดสิ่งบริการอำนวยความสะดวกใด นอกจากป้ายเตือนนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการใช้พื้นที่และการรักษาสภาพแวดล้อม เช่น เส้นทางที่อนุญาตให้ใช้ ห้ามทิ้งขยะ รวมทั้งจุดควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะผ่านเข้าไป
- เขตส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นเขตพื้นที่ที่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มเข้าไปได้ ซึ่งจะมีป้ายเตือนเกี่ยวกับการใช้พื้นที่และการเยี่ยมชม เนื่องจากอาจมีพื้นที่บางส่วนที่ไม่เหมาะสมกับการเยี่ยมชมของผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง ในเขตส่งเสริมการท่องเที่ยวนี้จะมีสิ่งบริการต่างๆ เท่าที่จำเป็น เช่น ร้านขายเครื่องดื่ม ห้องปฐมพยาบาล เบื้องต้น ห้องสุขา ศูนย์ข้อมูลหรือห้องแสดงนิทรรศการ รวมทั้งที่ทำงานของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย
- เขตบริการการท่องเที่ยว เป็นเขตพื้นที่ให้บริการท่องเที่ยวซึ่งควรจัดอยู่ใกล้ถนนใหญ่ ซึ่งจะเป็นเขตที่มีสิ่งบริการอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ลานจอดรถ ที่จอดรถโดยสารประจำทาง ห้องสุขา ร้านขายอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ที่พักแรมฯ เป็นต้น

- การจัดที่จอดรถ ควรจัดให้มีพื้นที่จอดรถบริเวณทางเข้าของแหล่งท่องเที่ยวทั้งนี้เพื่อลดมลภาวะทางอากาศ ลดเสียงดังของเครื่องยนต์ โดยพื้นที่สำหรับจอดรถควรมีที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ และมีการจำแนกพื้นที่จอดรถประเภทต่างๆ โดยตีเส้นแบ่งช่องจอดรถ มีลูกศรบอกทิศทางการเดินรถ บริเวณใกล้เคียงกับลาน

- จอตลอดควรจัดให้มีที่นั่งพัก ศูนย์ข้อมูล ห้องสุขา ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายอาหาร ร้านขายของที่ระลึก รวมทั้งที่พักแรม รถที่อนุญาตให้เข้าไปในแหล่งท่องเที่ยว ประเภทธรรมชาติได้คือ รถของเจ้าหน้าที่ รถส่งของ รถเก็บขยะ และรถฉุกเฉิน
- รถบริการนำเที่ยวพร้อมมัคคุเทศก์ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติบางแห่งอาจจัดให้มีรถบริการนำเที่ยวพร้อมมัคคุเทศก์ทั้งนี้เพื่อลดมลภาวะทางอากาศ ลดเสียงดังของเครื่องยนต์ ลดโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุเนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ชินกับเส้นทางโดยมัคคุเทศก์จะทำหน้าที่ให้ข้อมูล ความรู้ ความเพลิดเพลิน และช่วยดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว โดยรถบริการนำเที่ยวจะรับนักท่องเที่ยวตั้งแต่สถานจอตลอดเข้าไปชมจุดต่างๆ ที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถแวะชมจุดที่มีความสนใจเป็นพิเศษและต้องการใช้เวลาชมนานๆ ได้โดยสามารถขึ้นรถบริการคันต่อไปเพื่อไม่ให้ผู้โดยสารคนอื่นๆ ในรถต้องรอ รถบริการนำเที่ยวอาจจัดให้มีหลายรูปแบบและหลายขนาดให้เลือกใช้ ตั้งแต่รถกอล์ฟที่ใช้ไฟฟ้า รถสองแถวขนาดเล็กหรือขนาดกลาง เกวียน รวมทั้ง Wheel Chair โดยพิจารณาจาก ระยะเวลา สภาพเส้นทาง และจำนวนนักท่องเที่ยว
 - จัดทำป้ายแสดงผังบริเวณ (แสดงที่ตั้งสถานที่สำคัญและสิ่งบริการ) และป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งของสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ที่ตั้งศูนย์ข้อมูล สิ่งที่ควรไปชม ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขาฯ โดยติดตั้งป้ายไว้ใกล้สถานจอตลอด
 - ศูนย์ข้อมูล เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเข้าไปชมในแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและคุณค่าที่โดดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวโดยการเข้าฟังการบรรยาย ชมวิดีโอทัศน์ ชมนิทรรศการ ชมพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาเที่ยวชมสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเพลิดเพลินและเกิดความเข้าใจถึงความสำคัญการอนุรักษ์ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมธรรมชาติ
 - ถนนในแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติบางแห่งอนุญาตให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปได้ ซึ่งถนนที่จัดทำต้องกำหนดมาตรการควบคุมความเร็วของรถหรือติดตั้งอุปกรณ์ชะลอความเร็วของรถเพื่อลดโอกาสการเกิดอุบัติเหตุ

ลดปัญหาเสียง ลดปัญหามลภาวะ ลดความสั่นสะเทือน และควรกั้นถนนบางส่วนไว้สำหรับคนเดิน รวมทั้งติดตั้งป้ายเตือนผู้ใช้รถใช้ถนน

- ทางเท้าในแหล่งท่องเที่ยว ควรจัดทำทางเท้าแยกออกจากถนนเพื่อความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ทางเท้าในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติควรได้รับการออกแบบและเลือกใช้วัสดุก่อสร้างที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ (ผลการสำรวจพบว่า ทางเท้าในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นพื้นดิน หรือสะพานไม้ยกสูงจากพื้นดิน) การจัดทำทางเท้าควรคำนึงถึงความความสะดวกของนักท่องเที่ยวสูงอายุโดยจัดทำให้มีความกว้างพอที่ Wheel Chair 2 คันสวนกันได้ และใช้คอนกรีตซึ่งควรทำเป็นร่องเล็กๆ ไม่ให้ลื่น มีความลาดเอียงคล้ายหลังเต่า เพื่อไม่ให้น้ำขัง และสูงกว่าระดับพื้นดิน ถ้าเส้นทางมีการเปลี่ยนควรใช้ทางลาดที่มีราวพุงตัว (หลีกเลี่ยงการใช้บันได)
- บันไดและทางลาด ผลสำรวจพบว่า อาคารส่วนใหญ่ในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติเป็นอาคารสูง 1-2 ชั้น แต่หลายแห่งตั้งอยู่บนเนินหรือเชิงเขาซึ่งไม่สะดวกสำหรับผู้สูงอายุ แม้แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งจะจัดทำทางลาดไว้ให้แต่ยังไม่ได้มาตรฐานเนื่องจากมีข้อจำกัดด้านพื้นที่เพราะการก่อสร้างทางลาดที่ได้มาตรฐานจะต้องใช้พื้นที่เป็นระยะทางยาว เพื่อความปลอดภัยของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้ใช้ Wheel Chair ดังนั้น แนวทางการปรับปรุงบันไดและทางลาดจึงควรปรับความสูงของขั้นบันไดให้สั้นกว่าปกติพร้อมมีราวพุงตัวทั้งสองฟาก หากมีความสูงมากและต้องใช้ระยะทางเดินนานขึ้นควรจัดให้มีที่นั่งพักเป็นช่วงๆ
- ป้ายสื่อความหมาย แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติควรจัดให้มีป้ายแสดงข้อมูลและความรู้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ควบคู่ไปกับความเพลิดเพลิน รวมทั้งทราบถึงพื้นที่ที่มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุ ผลสำรวจพบว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติส่วนใหญ่มีป้ายสื่อความหมายน้อยเกินไป ป้ายบางแห่งมีขนาดใหญ่และตั้งอยู่ในตำแหน่งที่บดบังความงามของสิ่งที่มีคุณค่า ป้ายบางแห่งตั้งอยู่ในตำแหน่งที่ไม่สะดวกในการอ่าน เช่น ริมถนน ซึ่งป้ายสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติควรมีขนาดที่เหมาะสม ติดตั้งในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดและมีความปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีหลังคาป้องกันแดด-ฝน ใช้ตัวอักษรขนาดใหญ่พอที่ผู้สูงอายุจะอ่านได้สะดวก โดยจัดทำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- ภาครัฐท้องถิ่น ควรมีการจัดฝึกอบรมชาวบ้านที่สนใจเพื่อให้ทำหน้าที่ ภาครัฐก็นำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างรายได้ ให้แก่ชาวบ้านแล้ว ยังมีส่วนทำให้ชาวบ้านเกิดความตระหนักถึงคุณค่าของแหล่ง ท่องเที่ยวและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว อีกด้วย
- ห้องสุขา ผลการสำรวจพบว่า ห้องสุขาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐานสำหรับให้บริการผู้สูงอายุและผู้พิการ จึงควรปรับปรุงโดย การก่อสร้างห้องสุขาที่มีขนาดมาตรฐาน ภายในห้องสุขามีราวพุงตัว และติดตั้ง เครื่องสุขภัณฑ์ในตำแหน่งที่ใช้ Wheel Chair สามารถใช้งานได้สะดวก ประตุ ควรเป็นประตูเลื่อน ทางขึ้นสู่ห้องสุขาจัดทำเป็นทางลาดที่มีราวพุงตัว โดยมีป้าย บอทางไปห้องสุขาติดตั้งไว้ในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดเจน
- ที่นั่งพัก ควรจัดให้มีที่นั่งพักในพื้นที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น อยู่ได้ร่มเงาต้นไม้ สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์สวยงาม บริเวณที่นั่งพัก ควรมีถังขยะรองรับขยะมีป้าย บอทางไปยังสิ่งที่น่าสนใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ
- ร้านขายอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ที่ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวนานขึ้น รวมทั้งสร้างงานและรายได้ แก่คนในท้องถิ่น มีส่วนทำให้เกิดความรู้สึกว่าแหล่งท่องเที่ยว ไม่เปลี่ยว มีคน คือ เจ้าของร้านคอยดูแลพื้นที่ ผลการสำรวจพบว่าร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม และร้าน ขายของที่ระลึกในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัด ระเบียบ อาคารสิ่งก่อสร้างมีรูปร่างที่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ รวมทั้ง บางแห่งมีปัญหาการจัดการขยะ ซึ่งทำให้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวลดลง จึงควร ปรับปรุงโดยการจัดที่ตั้งของกลุ่มร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายอาหาร และร้านขาย ของที่ระลึกไว้ด้านหน้าแหล่งท่องเที่ยว (ใกล้กับลานจอดรถ) และควรกำหนด รูปแบบอาคารสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และ ลักษณะสถาปัตยกรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ควรจัดให้มีสิ่งบริการต่างๆ อย่าง เหมาะสม เช่น ที่นั่งพัก ป้ายให้ข้อมูล ภาชนะรองรับขยะ ระบบการจัดการขยะและ กำจัดน้ำเสีย
- ที่พักแรม การมีบริการที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวมีผลทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลา อยู่ในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น ซึ่งที่พักแรมในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ควรมีหลากหลายรูปแบบแต่เน้นให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

แต่หากมีข้อจำกัดในแหล่งท่องเที่ยวก็อาจส่งเสริมให้ชาวบ้านในหมู่บ้านข้างเคียงจัดการให้บริการที่พักแรมในรูปแบบ Home Stay

- การจัดการขยะ ผลการสำรวจพบว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติทุกแห่งในภาคเหนือตอนบนมีเจ้าหน้าที่เก็บกวาดทำความสะอาด มีถังขยะรองรับขยะและมีการเก็บรวบรวมขยะอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติส่วนใหญ่มีอาณาเขตกว้างขวาง การจัดถังขยะรองรับขยะให้ทั่วถึงทุกแห่งจึงไม่สามารถทำได้ จึงควรจะมีป้ายขอความร่วมมือนักท่องเที่ยวให้นำขยะใส่ถุงพลาสติกและนำมาทิ้งในถังขยะที่จัดไว้
- การรักษาความปลอดภัย ผลการสำรวจพบว่า แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติทุกแห่งมียามรักษาการณ์ประจำอยู่ที่ทางเข้าออก ซึ่งไม่เพียงพอสำหรับการดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวจึงควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงพ่อค้าแม่ค้าในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความรู้และทักษะในการดูแลรักษาความปลอดภัยและให้การช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น รวมทั้งมีการจัดให้เจ้าหน้าที่ออกตรวจตราจุดต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว และประสานงานให้สถานีตำรวจใกล้เคียงส่งสายตรวจเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ
- ห้องปฐมพยาบาล เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมักจะตั้งอยู่บนภูเขาห่างไกลจากชุมชนเมือง ดังนั้น ห้องปฐมพยาบาลเบื้องต้นจึงเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ ซึ่งควรจัดให้มีบริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นโดยส่งเจ้าหน้าที่ไปให้การอบรมจากโรงพยาบาลหรือสำนักงานสาธารณสุขใกล้เคียงเพื่อให้สามารถให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นหรือในภาวะที่มีปัญหาฉุกเฉินเกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้สูงอายุระหว่างที่รอการนำส่งโรงพยาบาล

3) แนวทางการปรับปรุงด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ผลการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ พบว่า นักท่องเที่ยวที่ไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนรู้หรือซึมซับถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเท่าที่ควร เนื่องจากยังขาดการจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ จึงควรดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาตินานขึ้นและได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

- จัดทำป้ายสื่อความหมายแสดงข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าในแหล่งท่องเที่ยว
- จัดทำเอกสารคู่มือการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
- จัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่ผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าในแหล่งท่องเที่ยว
- จัดกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น กิจกรรมการฟื้นฟูสุขภาพ การออกกำลังกาย การนวดแผนโบราณ แช่น้ำพุร้อน การเดินชมธรรมชาติ ศึกษาพันธุ์ไม้และสัตว์ป่า ฯลฯ

4) แนวทางการปรับปรุงด้านสิ่งบริการการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติมักตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองและศูนย์กลางสิ่งบริการการท่องเที่ยว (เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว สถานพยาบาล) ดังนั้น จึงควรมีการจัดทำเอกสารรวบรวมข้อมูลแหล่งบริการต่างๆ รวมทั้งที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ไว้ให้นักท่องเที่ยว

5) แนวทางการบริหารจัดการ ควรจัดให้มีการฝึกอบรมงานแก่เจ้าหน้าที่ประจำแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ข้อจำกัด ปัญหา และความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและดำเนินการปรับปรุงการให้บริการและการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ รวมทั้งฝึกอบรมชาวบ้านให้ทำหน้าที่มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น การขายอาหาร การจัดที่พักแรมแบบ Home Stay การผลิตสินค้าของที่ระลึก เป็นต้น

6) แนวทางการส่งเสริมการตลาด ควรดำเนินการเพื่อส่งเสริมการตลาด ดังนี้

- สำรวจเพื่อหาลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยว เช่น ช่วงเวลาที่เกิดทะเลหมอก ช่วงเวลาที่เกิดน้ำค้างแข็ง ช่วงเวลาที่ดอกไม้บานสะพรั่ง เป็นต้น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์
- จัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชมความงดงามและเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว โดยควรจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี เพื่อให้นักท่องเที่ยววางแผนการเดินทางได้ล่วงหน้า
- จัดการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่จัดร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงหรือตั้งอยู่บนเส้นทางเดียวกันเพื่อเพิ่มแรงดึงดูดในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต

- ส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ โดยให้ส่วนลดพิเศษ

6.2.3 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรม

แหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญประเภทหนึ่งของภาคเหนือตอนบนเนื่องจากพื้นที่ภาคเหนือตอนบนเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณและเป็นที่ตั้งของอาณาจักรเก่าแก่หลายอาณาจักร แต่ผลการสำรวจพบว่า แหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมเกือบทั้งหมดยังไม่ได้รับการฟื้นฟูบูรณะซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการจัดการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ สำหรับแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมในภาคเหนือตอนบนที่ได้มีการฟื้นฟูบูรณะและเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้วมี 3 แห่ง คือ แหล่งโบราณคดีเวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งโบราณคดีเวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และแหล่งโบราณคดีเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ซึ่งในอาณาเขตของแหล่งโบราณคดีทั้ง 3 แห่งมีสภาพที่คล้ายกัน คือ มีอาณาบริเวณกว้างขวาง เช่น ที่ตั้งโบราณสถาน ที่ตั้งศาสนสถานร้าง และแหล่งศิลปวัตถุกระจายอยู่ทั่วไปและปะปนกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้านทำให้การเยี่ยมชมทำได้ไม่สะดวกเท่าที่ควรและอาจรบกวนการประกอบกิจกรรมประจำวันของชาวบ้าน แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทแหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบ Slow Tourism ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ จึงควรดำเนินการดังนี้

1) แนวทางการปรับปรุงด้านการเดินทางเข้าถึง

- ดัดตั้งป้ายบอกทางทั้งบนถนนสายหลักและถนนสายรอง โดยให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม เห็นได้ชัดเจน และไม่บดบังการจราจรรวมทั้งไม่ตั้งกีดขวางทางเท้า ทั้งนี้ป้ายที่จัดทำควรมีขนาดและสีที่เป็นสากล มีข้อมูลแสดงระยะทาง แสดงสัญลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว แสดงชื่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ดัดตั้งป้ายบอกสภาพเส้นทาง และป้ายเตือนผู้ใช้รถ โดยใช้สัญลักษณ์สากล ในตำแหน่งที่เหมาะสม
- ดัดตั้งป้ายบอกที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในตำแหน่งที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเห็นได้ง่าย เช่น บริเวณลานจอดรถ ร้านค้า สถานีบริการเชื้อเพลิง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวต่อโดยอาจกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องไว้ให้
- ปรับปรุงสภาพเส้นทางให้มีสภาพที่ใช้การได้ดี เนื่องจากถนนเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมีสภาพไม่ปลอดภัยแก่ผู้เดินทาง

- ส่งเสริมให้มีบริการรถโดยสารสาธารณะไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

2) แนวทางการปรับปรุงด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

- กำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากแหล่งโบราณคดี และโบราณสถาน ส่วนใหญ่ในภาคเหนือตอนบนตั้งอยู่ปะปนกับที่อยู่อาศัยของประชาชน จึงควรมีการกำหนดเขตการพัฒนาเป็น 3 เขต คือ

- เขตอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ในเขตโบราณสถานที่ยุติห้ามการก่อสร้างสิ่งใหม่ๆ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองโบราณสถาน
 - เขตฉนวน คือ พื้นที่โดยรอบเขตโบราณสถาน ซึ่งจะเป็นเขตที่มีการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและการก่อสร้างอาคารไม่ให้ข่มทำลาย หรือลดคุณค่าความงามของโบราณสถาน เช่น ไม่ให้สร้างอาคารที่สูงกว่าโบราณสถาน ไม่ให้ก่อสร้างอาคารสิ่งก่อสร้างที่มีรูปร่างลักษณะภายนอก วัสดุก่อสร้าง และสีที่ขัดแย้งกับโบราณสถาน รวมทั้งไม่ให้ใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมหรือกิจการที่ขัดแย้งหรือทำลายคุณค่าและความงามของโบราณสถาน
 - เขตส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ เขตพื้นที่โดยรอบเขตฉนวนซึ่งควรอยู่ห่างจาก โบราณสถาน โดยให้เป็นเขตที่ใช้เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวแต่ทั้งนี้จะต้องมีการควบคุมเพื่อป้องกันการดำเนินการที่อาจทำลายแหล่งโบราณคดี และโบราณสถาน ในเขตส่งเสริมการท่องเที่ยวควรจัดให้มีลานจอดรถ ศูนย์ข้อมูลห้องแสดงนิทรรศการ ห้องบรรยายและฉายวีดิทัศน์ และสิ่งบริการอื่นๆ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และที่พักแรม
- ติดตั้งป้ายแสดงเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินไว้บริเวณริมถนนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบและระมัดระวังในการเยี่ยมชมโบราณสถาน
- การปรับปรุงที่จอดรถ เนื่องจากการสัญจรของรถโดยเฉพาะรถยนต์ขนาดใหญ่ส่งผลกระทบต่อโบราณสถาน จึงควรจัดพื้นที่จอดรถไว้ให้นักท่องเที่ยวบริเวณศูนย์ข้อมูล และจัดให้มีรถนำเที่ยวพร้อมมัคคุเทศก์มารับไปชมโบราณสถานต่างๆ หากมีพื้นที่ขนาดใหญ่เพียงพอ ควรแบ่งพื้นที่สำหรับจอดรถขนาดต่างๆ และจัดให้มีพื้นที่สำหรับจอดรถของผู้พิการ และผู้สูงอายุตามมาตรฐานสากล เช่น มีพื้นที่ว่างข้างรถพอจะให้ผู้ใช้ Wheel Chair ขึ้นลงจากรถได้ มีทางลาดจากพื้นที่จอดรถขึ้น

- ลงสู่ทางเท้า และติดตั้งป้ายแสดงที่จอดรถ แสดงเครื่องหมายหรือลูกศรบอกทางเข้าออกจากลานจอดรถ
- จัดทำป้ายแสดงผังบริเวณ (แสดงที่ตั้งสถานที่สำคัญและสิ่งบริการ) และป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งของสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ที่ตั้งศูนย์ข้อมูล สิ่งที่ต้องไปชม ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา โดยติดตั้งป้ายไว้ใกล้ลานจอดรถ
 - จัดทำป้ายสื่อความหมายและเอกสารแสดงข้อมูลสถานที่ เช่น ประวัติของโบราณสถาน ลักษณะเด่นของโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยควรเลือกใช้ขนาดตัวอักษรและสีในป้ายให้เห็นได้ง่ายไม่ต้องเปลี่ยนแว่นตาเพื่อความสะดวกแก่ผู้สูงอายุซึ่งมักมีปัญหาสายตา และที่ตั้งป้ายควรมีพื้นที่ให้ยืนอ่านได้สะดวก ไม่ต้องอยู่ริมถนนเพราะอาจเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย ควรมีหลังคา สำหรับสถานที่สำคัญอาจมีศูนย์ข้อมูล พิพิธภัณฑสถานหรืออาคารนิทรรศการจัดแสดง โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่รวบรวมไว้โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ มีป้ายสื่อความหมาย หรือมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลหรือตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยว
 - ถนนภายในแหล่งโบราณสถานส่วนใหญ่เป็นถนนขนาดเล็ก จึงไม่ควรให้รถเข้าไปในเขตโบราณสถาน สำหรับบางพื้นที่ที่สามารถให้นารถเข้าไปได้ควรติดตั้งอุปกรณ์ชะลอความเร็วของรถ เพื่อลดโอกาสการเกิดอุบัติเหตุ ลดปัญหาเสียง ลดปัญหามลภาวะ ลดความสั่นสะเทือนต่อโบราณสถาน
 - ทางเท้าในวัด ในบริเวณโบราณสถานควรมีทางเท้า โดยใช้อิฐหรือแผ่นซีเมนต์ปูเรียงบนพื้นดิน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเป็นการกำหนดแนวเขตและเส้นทางที่จะให้นักท่องเที่ยวเดินโดยไม่เหยียบขึ้น ไปบนโบราณสถาน บริเวณที่มองเห็นโบราณสถานได้สวยงาม ควรขยายทางเท้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ถ่ายรูป
 - ทางลาดและราวพุงตัวสำหรับผู้สูงอายุและผู้ใช้รถเข็น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานไม่ควรจัดทำทางลาดเพราะต้องใช้พื้นที่มาก และเป็นสิ่งที่ทำลายความงดงามและคุณค่าของโบราณสถาน ส่วนราวบันไดอาจจะติดตั้งได้ในส่วนที่เป็นอาคารอื่นๆ ที่ไม่ใช่โบราณสถาน เช่น อาคารพิพิธภัณฑสถาน ศูนย์ข้อมูล โดยใช้วัสดุและสีที่สอดคล้องไปกับสีของตัวอาคาร รวมทั้งให้มีความมั่นคง แข็งแรง ไม่ลื่น และบำรุงรักษาง่าย

- รถบริการนำเที่ยวแหล่งโบราณสถานที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่อาจจัดให้มีรถบริการนำเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ เช่น รถไฟฟ้าขนาดเล็ก หรือมีบริการ Wheel Chair
- ภาครัฐท้องถิ่น แหล่งโบราณคดีหรือโบราณสถานควรจัดให้มีภาครัฐท้องถิ่นทำหน้าที่นำนักท่องเที่ยวเข้าชมสถานที่สำคัญหรือสิ่งที่น่าสนใจ รวมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว โดยภาครัฐท้องถิ่นอาจจะเป็นเด็กนักเรียนหรือผู้สูงอายุในชุมชนที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้ทำหน้าที่ให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- ห้องสุขา แหล่งโบราณสถานส่วนใหญ่ไม่ได้มีการจัดทำห้องสุขาเฉพาะผู้สูงอายุและผู้พิการ ซึ่งควรจะได้มีการปรับปรุงห้องสุขาที่ตั้งอยู่ใกล้ทางเข้าออกให้มีขนาดกว้างขวางและจัดทำทางลาดเพื่อให้ผู้สูงอายุและผู้พิการนำ Wheel Chair เข้าไปได้ ติดตั้งเครื่องสุขภัณฑ์ในตำแหน่งที่ผู้ใช้ Wheel Chair จะใช้ได้โดยสะดวกติดตั้งราวสำหรับพยุงตัวในห้องสุขา รวมทั้งจัดทำป้ายบอกทางไปยังห้องสุขาและติดตั้งไว้ในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดเจน
- ที่นั่งพัก แหล่งโบราณคดีส่วนใหญ่มีพื้นที่กว้างขวางจึงควรจัดให้มีที่นั่งพักหลายๆ แห่ง โดยเลือกตำแหน่งที่มองเห็นโบราณสถานและสภาพแวดล้อมที่สวยงาม เป็นพื้นที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น อยู่ใต้ร่มเงาต้นไม้
- ร้านขายอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก เนื่องจากแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ปะปนกับบ้านเรือนของประชาชน จึงควรส่งเสริมให้ ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้แหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน ทำการดัดแปลงบางส่วนของอาคารให้เป็นร้านขายอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก และให้บริการด้านอื่นๆ แก่นักท่องเที่ยว (เช่น นวดแผนโบราณ ที่พักแรม) โดยตกแต่งอาคารให้สื่อถึงบรรยากาศของเมืองโบราณ ออกแบบก่อสร้างให้มีรูปร่างลักษณะที่สอดคล้องกับโบราณสถานสำคัญในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งใช้วัสดุและสีที่ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งกับลักษณะสถาปัตยกรรมและโบราณสถาน ซึ่งนอกจากจะเป็นการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นด้วย
- ที่พักแรม ควรส่งเสริมให้ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้แหล่งโบราณคดีและโบราณสถานจัดบริการที่พักแรมในรูปแบบ Home Stay เพื่อสร้างรายได้แก่

ชาวบ้าน และทำให้ชาวบ้านมีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน และให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์

- การรักษาความปลอดภัย ควรฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ รวมถึงประชาชนและพ่อค้าแม่ค้า ในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความรู้และทักษะในการดูแลรักษาความปลอดภัยและให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งจัดเจ้าหน้าที่ออกตรวจตราจุดต่างๆ ในแหล่งท่องเที่ยว และประสานงานให้สถานีตำรวจใกล้เคียงส่งสายตรวจเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ
- ห้องปฐมพยาบาล ควรจัดให้มีบริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นโดยส่งเจ้าหน้าที่ไปเข้ารับการอบรมจากโรงพยาบาลหรือสำนักงานสาธารณสุขใกล้เคียงเพื่อให้สามารถให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นหรือในภาวะที่มีปัญหาฉุกเฉินเกิดขึ้นแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้สูงอายุระหว่างที่รอการนำส่งโรงพยาบาล

3) แนวทางการปรับปรุงด้านคุณค่า แหล่งโบราณคดีและโบราณสถานส่วนใหญ่ในภาคเหนือตอนบนมีความคุณค่าและความสำคัญทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม ฯลฯ แต่ยังไม่มีการจัดการเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัส เรียนรู้ และซึมซับคุณค่าที่มีอยู่ ทำให้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เข้าไปเยี่ยมชมส่วนใหญ่ไม่ได้รับทราบเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญหรือคุณค่าโบราณสถานหรือศิลปวัตถุ จึงควรมีการจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้แหล่งโบราณคดีและโบราณสถานเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับผู้สูงอายุ โดยการเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดีแก่นักท่องเที่ยว ดังนี้

- การจัดบรรยายพร้อมฉายวีดิทัศน์ จัดให้ชมนิทรรศการหรือพิพิธภัณฑ์ก่อนเข้าเยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีความรู้ ความเข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน และเกิดความตระหนักถึงความสำคัญการฟื้นฟูบูรณะแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน
- จัดทำป้ายสื่อความหมายและเอกสารแสดงข้อมูลสถานที่ เช่น ประวัติวัด ประวัติของโบราณสถาน ลักษณะเด่นของโบราณสถาน โบราณวัตถุ
- จัดทำพิพิธภัณฑ์หรืออาคารนิทรรศการเพื่อจัดแสดง โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่รวบรวมไว้โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ มีป้ายแสดงข้อมูล หรือมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

- ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น บริการที่พักแรม ให้บริการจำหน่ายและสอนนักท่องเที่ยวด้านการทำอาหาร การดูแลสุขภาพ การทำผลิตภัณฑ์ด้วยวัสดุและภูมิปัญญาของท้องถิ่น (เช่น เครื่องแกะสลัก ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา)

4) แนวทางการปรับปรุงด้านสิ่งบริการการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง แหล่งโบราณคดีและโบราณสถานส่วนใหญ่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากจากตัวเมืองและศูนย์กลางสิ่งบริการการท่องเที่ยว (เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว สถานพยาบาล) ดังนั้น จึงควรมีการจัดทำเอกสารรวบรวมข้อมูลแหล่งบริการต่างๆ รวมทั้งที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อความสะดวกและเพิ่มความมั่นใจแก่นักท่องเที่ยวสูงอายุที่เที่ยวชมแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน

5) แนวทางการบริหารจัดการ ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรม คือ มีพื้นที่กว้างขวางและมีโบราณสถานจำนวนมากตั้งปะปนกับที่พักอาศัยของชาวบ้าน รวมทั้งมีหลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแล อาทิ กรมศิลปากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ซึ่งแต่ละหน่วยงานต่างมีหน้าที่บริหารจัดการในส่วนที่หน่วยงานรับผิดชอบ ดังนั้น การส่งเสริมให้แหล่งโบราณคดี ประวัติศาสตร์และศิลปกรรม เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ทุกหน่วยงานรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีควรจะได้รับฝึกอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ข้อจำกัด ปัญหา และความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงอายุ รวมทั้งมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารที่มาจากตัวแทนทุกหน่วยงานทำหน้าที่วางแผนและดำเนินการปรับปรุงการให้บริการ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวสูงอายุ และการประสานงานกับองค์กรต่างๆ ในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณสถาน

6) แนวทางการส่งเสริมการตลาด ควรดำเนินการ ดังนี้

- สืบพินิจลักษณะเด่นของโบราณสถานและชุมชนในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นจุดประชาสัมพันธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยว
- จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในเทศกาลหรือโอกาสสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานโดยจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยววางแผนการเดินทางได้ล่วงหน้า

- จัดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงหรือตั้งอยู่บนเส้นทางเดียวกันเพื่อเพิ่มแรงดึงดูดในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
- เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีและโบราณสถานพร้อมทั้งลักษณะเด่นของโบราณสถานและศิลปวัตถุในแหล่งท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบเอกสาร วิทยุทัศน์ สื่อออนไลน์ เผยแพร่ผ่านหน่วยงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัทนำเที่ยว และระบบอินเทอร์เน็ต
- ส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุโดยให้ส่วนลดพิเศษ

6.2.4 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชน/ประเพณี/วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชน/ประเพณี/วัฒนธรรมในภาคเหนือตอนบน มีศักยภาพที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุเนื่องจากวิถีชีวิต อาหารการกิน การแต่งกาย ภาษา และลักษณะอาคารบ้านเรือนของกลุ่มชนชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคเหนือตอนบนแตกต่างจากภาคอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ผลการสำรวจและประเมินศักยภาพ พบว่าแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชน/ประเพณี/วัฒนธรรมที่ผ่านการประเมินมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งควรจะได้มีการปรับปรุงและพัฒนาให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1) แนวทางการปรับปรุงด้านการเดินทางเข้าถึง ประกอบด้วยควรดำเนินการปรับปรุงการเดินทางเข้าถึงเพื่อเพิ่มความสะดวก สบาย และความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ดังนี้

- ติดตั้งป้ายบอกทิศทาง ทั้งบนถนนสายหลักและถนนสายรอง โดยให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม เห็นได้ชัดเจน และไม่บดบังการจราจรรวมทั้งไม่ตั้งกีดขวางทางเท้า ทั้งนี้ป้ายที่จัดทำควรมีขนาดและสีที่เป็นสากล มีข้อมูลแสดงระยะทาง สภาพเส้นทาง และจุดแวะพักบนเส้นทาง โดยใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- ติดตั้งป้ายบอกที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงในตำแหน่งที่นักท่องเที่ยวจะสามารถเห็นได้ง่าย เช่น บริเวณลานจอดรถ ร้านค้า ปั้มน้ำมัน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวต่อโดยอาจกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องไว้ให้
- ปรับปรุงสถานที่แวะพักระหว่างทาง เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตหลายแห่งตั้งอยู่ห่างไกล บนภูเขาสูงไกลจากที่พักมาก จึงควรมีสถานที่สำหรับแวะ

พักระหว่างทางเพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวสูงอายุเหนื่อยล้าเกินไป โดยสถานที่แวะพัก อาจเป็นจุดชมวิว ป่าน้ำมั้น ซึ่งควรจัดให้มีห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ร้านขายเครื่องคั้ม ร้านขายอาหาร และร้านขายของที่ระลึก รวมทั้ง โทรศัพท์ สาธารณะ

- ปรับปรุงสภาพเส้นทางให้มีสภาพที่ใช้การได้ดี และเพิ่มความสะดวก ปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งเพิ่มความสวยงามแก่สภาพภูมิทัศน์ริมสองฟากเส้นทาง
- ส่งเสริมให้มีบริการรถโดยสารสาธารณะไปสู่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

2) แนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เป้าหมายหลักของการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว คือ การเพิ่มความสะดวกสบายและความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวสูงอายุ และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวรบกวนการดำเนินกิจกรรมประจำวันและวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยแนวทางการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว มีดังนี้

- กำหนดเขตบริการการท่องเที่ยว เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวรบกวนการดำเนินกิจกรรมประจำวันและวิถีชีวิตของชาวบ้าน จึงควรกำหนดพื้นที่ให้บริการการท่องเที่ยว โดยให้อยู่ติดกับถนนที่เป็นทางเข้าหลักของชุมชน โดยพื้นที่นี้จะเป็นที่ตั้งของศูนย์ข้อมูลหรืออาคารบริการ เช่น ส่วนบริการรับจองที่พัก แรมแบบ Home Stay ของชุมชน ร้านค้าสหกรณ์ ส่วนแสดงนิทรรศการ ส่วนแสดงกิจกรรมต่างๆ เช่น สาธิตการผลิตสินค้าหัตถกรรม ฯลฯ
- ที่จอดรถ พื้นที่ลานจอดรถควรตีเส้นแบ่งช่องสำหรับจอดรถ และจัดให้มีพื้นที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการด้วย มีลูกศรบอกทิศทางการเดินรถ บริเวณใกล้เคียงกับลานจอดรถควรจัดให้มีที่นั่งพัก ศูนย์ข้อมูล ห้องสุขา ร้านขายเครื่องคั้ม ร้านขายอาหาร ร้านขายของที่ระลึก
- จัดทำป้ายแสดงผังบริเวณ (แสดงที่ตั้งบ้านและสถานที่สำคัญในชุมชน) และป้ายให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งของสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ที่ตั้งศูนย์ข้อมูล สิ่งที่จะควรไปชม ร้านขายเครื่องคั้ม ร้านขายของที่ระลึก ห้องสุขา โดยติดตั้งป้ายไว้ใกล้ลานจอดรถ
- จัดทำป้ายสื่อความหมายติดตั้งไว้หน้าบ้านหรือสถานที่สำคัญเพื่อบอกเล่าถึงประวัติและความสำคัญของสถานที่ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ โดยควรเลือกใช้

ขนาดตัวอักษรและสีในป้ายให้เห็นได้ง่ายไม่ต้องเปลี่ยนแว่นตาเพื่อความสะดวกแก่ผู้สูงอายุซึ่งมักมีปัญหาสายตา และที่ตั้งป้ายควรมีพื้นที่ให้ยืนอ่านได้สะดวก ไม่ตั้งอยู่ริมถนนเพราะอาจเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

- ศูนย์ข้อมูล พิพิธภัณฑสถาน หรืออาคารนิทรรศการ ซึ่งเป็นสถานที่ให้ข้อมูล รวมทั้งจัดแสดงประวัติชุมชน วัฒนธรรมประเพณี ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของชุมชน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่รวบรวมไว้ นอกจากนี้ อาจใช้เป็นพื้นที่จำหน่ายสินค้าที่ระลึกที่เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ มีป้ายสื่อความหมาย หรือมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลหรือตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยว
- ถนนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นถนนขนาดเล็ก จึงควรติดตั้งอุปกรณ์ชะลอความเร็วของรถ เพื่อลดโอกาสการเกิดอุบัติเหตุ ลดปัญหาเสียง ลดปัญหามลภาวะ
- ทางเท้า ควรจัดทำทางเท้าที่แยกจากถนนอย่างชัดเจนเพื่อกำหนดแนวเขตและเส้นทางที่จะให้นักท่องเที่ยวเดิน และเป็นการเพิ่มความความสะดวกสบายและปลอดภัยแก่ทั้งผู้อยู่อาศัยในชุมชนและนักท่องเที่ยว ในกรณีที่ต้องใช้สะพานเพื่อข้ามร่องน้ำหรือลำห้วย ควรปรับปรุงให้เป็นทางลาดพร้อมมีราวพวยง
- อาคารหรือสถานที่สำคัญในชุมชนที่ไม่ได้ตั้งอยู่ในระดับพื้นดิน ควรจัดทำทางลาดและราวพวยงตัวสำหรับผู้สูงอายุและผู้ใช้รถเข็น
- รถบริการนำเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ เช่น ชุมชนชาวจีนบนดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย บ้านสันติชล อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ควรจัดให้มีรถบริการนำเที่ยวพร้อมมัคคุเทศก์นำชม
- มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ควรจัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นทำหน้าที่นำนักท่องเที่ยวเข้าชมสถานที่สำคัญหรือสิ่งที่น่าสนใจ รวมทั้งคอยให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว โดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่นอาจจะเป็นเด็กนักเรียน เยาวชนหรือผู้สูงอายุในชุมชนที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้ทำหน้าที่ให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเพลิดเพลินแล้ว ยังทำให้ประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นดีขึ้น ทั้งยังทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย
- ห้องสุขา ควรจัดทำห้องสุขาสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ โดยอาจตั้งอยู่ที่ศูนย์ข้อมูลหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งห้องสุขาที่จัดทำควรมีทางเข้าออกที่กว้างพอที่ผู้สูงอายุและผู้พิการนำ Wheel Chair เข้าไปได้ ติดตั้งราวสำหรับพยุงตัวและติดตั้ง

เครื่องสุขภัณฑ์ในตำแหน่งที่ผู้ใช้ Wheel Chair จะใช้งานได้สะดวก พร้อมทั้งจัดทำทางลาดเข้าสู่ห้องสุขา และป้ายบอกทางไปห้องสุขา

- ที่นั่งพัก ควรจัดให้มีที่นั่งพักหลายๆ แห่ง โดยพื้นที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น อยู่ใต้ร่มเงาต้นไม้ หรืออยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นอาคารสำคัญและสภาพแวดล้อมที่สวยงาม ซึ่งการมีที่นั่งพักหลายแห่งกระจายทั่วไปในชุมชนมีส่วนสำคัญในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในชุมชนนานขึ้น
- ร้านอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก ควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเปิดให้บริการร้านอาหาร ร้านขายเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึก และบริการอื่นๆ แก่นักท่องเที่ยว โดยปรับปรุงอาคารให้สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นแสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน
- ที่พักแรม ชุมชนหลายแห่งได้เปิดให้มีบริการที่พักแรมในรูปแบบ Home Stay ซึ่งควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ให้บริการมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ
- การรักษาความปลอดภัย ควรฝึกอบรมคนในชุมชนและผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความรู้และทักษะในการดูแลรักษาความปลอดภัยและให้การช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งประสานงานให้สถานีตำรวจใกล้เคียงส่งสายตรวจเข้าไปในแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ
- ห้องปฐมพยาบาล ควรจัดให้มีบริการปฐมพยาบาลเบื้องต้นพร้อมเจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยประจำการอยู่ที่ศูนย์ข้อมูลหรือศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยวในกรณีที่มีปัญหาฉุกเฉิน

3) แนวทางการปรับปรุงด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนที่เปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชน/ประเพณี/วัฒนธรรมส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมที่สวยงาม น่าอยู่ มีสถานที่สำคัญที่ทรงคุณค่า มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสและร่วมเรียนรู้ได้ หากแต่ยังขาดการจัดการที่ดีทำให้ยังไม่มีความพร้อมสำหรับรองรับการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ดังนั้น จึงควรมีการจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับผู้สูงอายุ โดยการดำเนินงานต่างๆ ดังนี้

- การจัดบรรยายพร้อมฉายวีดิทัศน์ก่อนเข้าเยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีและโบราณสถาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีความรู้ ความเข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของชุมชนและสถานที่สำคัญในชุมชน
- จัดทำป้ายสื่อความหมายและเอกสารแสดงข้อมูลสถานที่ เช่น ประวัติชุมชน ประวัติวัด บ้าน และสถานที่สำคัญในชุมชน
- จัดทำพิพิธภัณฑ์หรืออาคารนิทรรศการเพื่อจัดแสดงวิถีชีวิต ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่รวบรวมไว้ โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ มีป้ายแสดงข้อมูล หรือมีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
- ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น บริการที่พักแรม ให้บริการจำหน่ายและสอนนักท่องเที่ยวด้านการทำอาหารพื้นเมือง การดูแลสุขภาพ โดยใช้สมุนไพร การทำผลิตภัณฑ์ด้วยวัสดุและภูมิปัญญาของท้องถิ่น (เช่น เครื่องแกะสลัก ทอผ้า เครื่องปั้นดินเผา) การร่วมทำกิจกรรมกับเกษตรกรในชุมชน เช่น ปลูกข้าว เก็บเกี่ยวผลผลิต แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (ทำเมี่ยง คั่วกาแฟ ฯลฯ)

4) แนวทางการปรับปรุงด้านสิ่งบริการการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง ควรมีการจัดทำเอกสารรวบรวมข้อมูลแหล่งบริการต่างๆ (เช่น ที่พักแรม ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว สถานพยาบาล) โดยแสดงข้อมูลที่ตั้งและหมายเลขโทรศัพท์ไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพื่อความสะดวก

5) แนวทางการบริหารจัดการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการจัดการการท่องเที่ยวและเพื่อให้ชุมชนสามารถให้บริการการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism สำหรับผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม ควรจัดฝึกอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ ปัญหาและความต้องการของนักท่องเที่ยวสูงอายุแก่ผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้านที่สนใจเพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

6) แนวทางการปรับปรุงด้านการตลาด ควรดำเนินการ ดังนี้

- สืบพินิจลักษณะเด่นของชุมชน เช่น อาคารที่พิกาศัย ศาสนสถาน ผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นจุดประชาสัมพันธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยว

- จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในเทศกาลหรือโอกาสสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเพณีชุมชน โดยจัดกิจกรรมเป็นประจำทุกปี เพื่อให้นักท่องเที่ยววางแผนการเดินทางได้ล่วงหน้า
- จัดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงหรือตั้งอยู่บนเส้นทางเดียวกันเพื่อเพิ่มแรงดึงดูดในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
- เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนทั้งในรูปแบบเอกสาร วัสดุทัศนียภาพผ่านหน่วยงานด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัทนำเที่ยว และระบบอินเทอร์เน็ต
- ส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุโดยให้ส่วนลดพิเศษ